

Alphonse Daudet'nin Şehirli Kız Adlı Oyununda Karşıtlıklar

Abdullatif ACARLIOĞLU*

Özet

Bu çalışmada, Alphonse Daudet'nin *Şehirli Kız* adlı oyunundaki karşıtlıklar incelenmektedir. Bir taraftan, sahnede bir kez bile görünmeyen ve tek söz etmeyen Şehirli Kız ile Vivette adındaki köylü bir kız olmak üzere diğer bazı eyleyenler karşılaştırılırken, onların kişiliğinde tüm şehirli ve köylüler, diğer taraftan da, anlatı örgüsündeki iki uzamdan birini oluşturan ve yine sahnede bir kez olsun gösterilmeyen şehir ile köy, karşılaştırılmaktadır. Oyunda, Şehirli Kız ve şehirli kurnaz, çekici ve beceriksiz olarak gösterilirken, Vivette ve köylüler saf, temiz ve becerikli olarak gösterilmektedir. Ancak oyunun üzerine kurulduğu Şehirli Kız ve şehirli için ne söylenirse söylensin, Şehirli Kız'ın aşkı, her engelin üstündedir; tüm ailenin yaşamını altüst etmekle kalmaz, Fréderi'nin aklını başından alarak canına kıymasına neden olur.

Anahtar Sözcükler: Alphonse Daudet, Şehirli Kız, Değirmenimden Mektuplar, Arles.

Abstract

In this study, controversies in the play *The Girl from Arles* by Alphonse Daudet are investigated. The comparison of the girl from the town, who never appears on the stage, to the girl from the village, named Vivette, (and to some other characters), is coupled with the comparison of the town and village, the two places of the narrative plot which are never shown on the stage. In the play, the girl from the town and the town dwellers are shown as foxy, charming, and clumsy, whereas Vivette and the villagers are depicted as naive, innocent, and skilful. No matter what is said about the girl from the town, love overcomes every obstacle; this love does not only disturb the life of the whole family but also drives Fréderi into insanity and suicide.

Key Words: Alphonse Daudet, The Girl from Arles, Letters from My Mill, Arles.

Dünyanın kuruluşundan beri varolan karşıtlıklar, örneğin gece-gündüz, yaz-kış, ilkbahar-sonbahar ve ilk insanlar olarak kabul edilen Adem ile Havva'dan beri süregelen kadın-erkek karşıtlığı ya da Çin felsefesinde karşıtlıkları simgeleyen ünlü "yin-yang"¹ ikilisinde olduğu gibi, yazın tarihinde yazarların çoğu söylemlerini

*Doç.Dr. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı (aacarlio@anadolu.edu.tr).

¹ Sözcük anlamı olarak "yin", olumsuz, karanlık ve kadını, "yang" ise olumluyu, aydınlığı ve erkeği niteler. (Collin's Student's Dictionary, 2004: 981). Bu karşıtlık *Felsefe Sözlüğü*'nde şu şekilde yer almaktadır: "Çin felsefesinde, farklılık ve karşıtlığı, varlığın temelini birbirlerine karşıt olmakla birlikte, aynı zamanda birbirlerini tamamlayan iki zıt güçten meydana geldiği düşüncesini ifade etmek için kullanılan terimler. Fenomenal hayatın bütün boyutlarını ortaya koyan söz konusu iki karşıt güçten *yin* dışı ilkeye, toprak,

sergilemek için karşıtlıklardan yararlanırlar. Ayrıca, özümlememizde yararlanacağımız yapısalcılıkta ve göstergebilimde de karşıtlıklar geniş yer tutmaktadır.

Bu çalışmada, Alphonse Daudet (1840-1897)'nin 1872 de sahneye konan *Şehirli Kız* adlı oyununda rastladığımız karşıtlıkları inceleyeceğiz. Her ne kadar oyunda Arles'da oturan şehirli bir kız ile köyde oturan Vivette adındaki köylü bir kız karşı karşıya getiriliyorsa da, onların kişiliğinde tüm şehir kızlarıyla köy kızları birbirleriyle karşılaştırılmaktadır. Bu karşıtlık o denli önemlidir ki, oyunun asıl konusunu oluşturmakla kalmaz diğer karşıtlıkların da temel nedeni olur.

Hemen belirtelim ki, aranan nesne konumundaki Şehirli Kız oyuna adını vermesine ve önemli iki rolden birini oynamasına karşın –beklendiği halde- sahneye gelmez. Bir kez olsun yüzünü göstermez². Onun hakkındaki bilgileri diğer eyleyenlerin ağzından öğrenme fırsatı buluruz. Bu kişiyle ilgili ayrıntıya geçmeden önce, *L'Arlésienne* adlı özgün başlığa ve çevirisine kısaca bir göz atalım. “L'Arlésienne”, Güney Fransa'da bulunan “Arles” adlı bir kentte oturan bir bayan anlamına gelmektedir. Çevirmen, başlığı “Arles'li” olarak çevirmenin Türkçe'de fazla bir anlam ifade etmeyeceğini düşünerek dilimize *Şehirli Kız* olarak çevirmiş olmalıdır. Nitekim yazarın *Değirmenimden Mektuplar* (Daudet, 1966) adlı yapıtı içinde de *L'Arlésienne* adlı benzer bir öykü bulunmakta ve bu başlık, başka bir çevirmen tarafından Türkçe'ye *Arles'li Kız* (Daudet, 1966) olarak çevrilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu kişi sahnede bir kez bile görünmediği için olsa gerektir ki, bu sözcüğün anlamı Fransızca sözlüklere “hiç gelmeyecek birisi” olarak geçmiştir. Oyun, Fransız diline böyle bir deyim kazandırması açısından da önemlidir.

Şehirli Kız-Köylü Kız Karşıtlığı

Köyün birinde ailesiyle birlikte “Castelet” adlı bir çiftlikte yaşamakta olan Fréderi adlı 20 yaşında bir gencin, oyun başlangıç noktasındayken geleneklere göre köyde oturan bir kıza aşık olup evlenmesi gerekirken, Arles'da oturan şehirli bir kıza aşık olup onunla evlenmek istemesi, oyunu başlatan “etken” olur. Diğer bir deyişle, özne durumundaki Fréderi, nesne durumundaki Şehirli Kız'a kavuşmak istemektedir. Şehirli Kız'la “bir pazar günü öküz koşusunda” tanışıp, ona aşık olmuştur. Aşık olmakla kalmayıp kendi aralarında “sözleşmişler”dir. Aralarında fazla uzun sürmeyecek olan bir birliktelik başlar. Bu ilişki “biçimsel bir dille” şöyle gösterilebilir: Ö1 A N

Fréderi: Ö1

Şehirli Kız: N

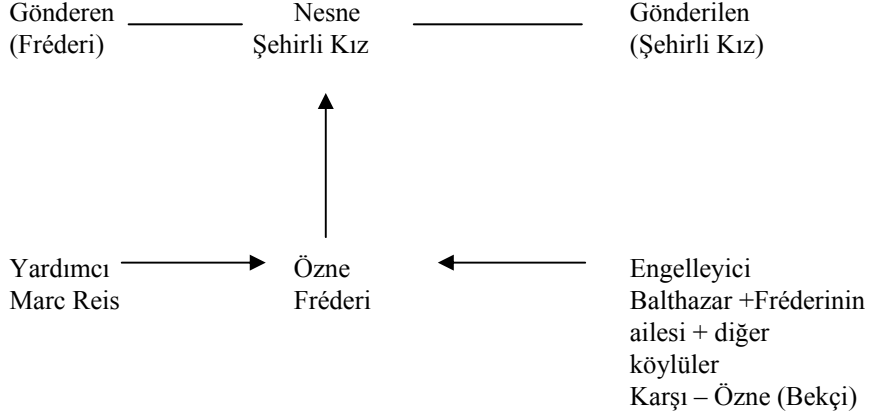
Şehirli Kız'ın yıldırım aşkı Fréderi'yi öylesine büyülemiştir ki, tanıştıkları andan itibaren zavallı ne yer, ne içer, ne de uyuyabilir. Onu pençesine düşürmüştür artık. Kendi yaşamı alt üst olacağı gibi, başta ailesi olmak üzere tüm yakınları etkilenecektir. Bundan böyle, kişilerin yaşantıları ve konuşmaları şehirli kıza göre ve onun etrafında olacaktır. Gerçekten de, yıllarca köyde yaşayıp büyüyen Fréderi, şehirli bir kızla

karanlık, edilgenlik ve kuruya, buna karşın *yang* da erkek ilkeye, göğe, ışığa, etkinlik ve ıslağa tekabül eder”. (Cevizli, 1999: 935).

² Şehirli Kız'ın sahnede görünmemesi nedeniyle başlangıçta “tiyatroyla ilgisi yok” diye eleştiren ve “kesinlikle yazınsal” olarak niteleyen zamanın ünlü gazetecisi ve oyun eleştirmeni Francisque Sarcey (1827-1899), oyunun daha sonra başarıya ulaştığını kabul etmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. <http://www.foliesbergere.com/arlesienne/rub3/rub341.html>.

sözlenince ailenin hemen hepsinin hedefi haline gelir. Bu kişiler, Fréderi'nin şehirden birisiyle evlenmesine karşı oldukları için "engelleyici" rolünü üstlenirler.

Gönderen ile gönderilenin bulunmadığı, diğer bir deyişle öznenin aynı zamanda gönderen, nesnenin de aynı zamanda gönderilen olduğu anlatı izlencesi, A.J.Greimas'ın altı öğeli eyleyenler modeliyle şöyle açıklanabilir (Greimas, 1966).

Bu evliliğe geleneksel düşüncenin en büyük temsilcilerinden olan çoban Balthazar şiddetle karşıdır. Bu nedenle o da engelleyiciler içinde ön sırada yer almakta ve özneyi etkilemek istemektedir. Fréderi'yi çok genç bulmakta, ailesinin acele ettiğini söylemektedir. Üstelik Balthazar, "sen çocuğu zamaneye göre yetiştirdin; böylesi sana hayır getirecek mi, getirmeyecek mi, göreceğiz, bakalım" (Daudet, 1952: 6) diyerek dede Francet Mamai'yi şiddetle eleştirir. Ayrıca, şehirli bir kız ona layık değildir ve köyden birisiyle evlenmesi gerekir. Evlenilecek kız şehirli ise, bir köylü gibi ev işleri bilmek durumundadır. Ama bu olanaksız görünmektedir.

Diğer köylülerin şehir kızları hakkındaki düşünceleri de olumsuzdur ve engelleyici niteliktedir. Örneğin Vivette'in dediğine göre, şehir kızları "çok güzel"dir, ama buradaki "güzel" sıfatı, kesinlikle olumlu bir anlam yüklü değildir. Çünkü okuyucu/seyirci, Vivette'in kendisinin Fréderi'ye aşık olduğunu ve onunla evlenmek istediğini çok iyi bilir. Fréderi'nin annesi Rose ise, bu konuda daha açık sözlüdür. Şehir kızlarının "çok fındıkçı" olduğunu söyler. Bu sözcüğün içerdiği anlam açıktır, "cilveli" "oynak kadın" anlamına gelmektedir (Türkçe Sözlük, 1983: 405). Ama "erkekler böylelerinden daha çok hoşlanıyor" (Daudet, 1952:14) diyerek onlara erkeklerin pirim verdiğini vurgulamak ister ve onları da suçlar.

Şehirli Kız'ı en iyi tanıyanlardan birisi de Bekçi'dir. Bu kişi de aynı nesneye kavuşmak istediğinden karşı-özne konumundadır. Onun aracılığıyla, şehirli kızın bir köy kızında bulunmayacak bir takım gariplikleri olduğunu öğreniyoruz: "Yollarda rasgele dolaşmak, handan hana sürüklenmek, değişiklik, korku, kovalanma, işte en çok bunları seviyor" (Daudet, 1952:65).

Şimdi de, kısa süreli karşılaşmalarına karşın Şehirli Kız'ın Fréderi'yi nasıl etkilediğine ve bu etkinin nasıl değişime uğradığına bakalım. Kendisiyle sözkese genç kızın bir başkasıyla da ilişkisi olduğunu öğrenince, Şehirli Kız'la ayrılık ilişkisi başlar ve dönüşüm şu şekilde şematize edilebilir: $I(N) \Rightarrow (Ö1 \wedge N) \rightarrow (N \vee Ö1)$

İ : İşlev	Ö1 : Fréderi
=> : Dönüştürücü edim	N : Şehirli Kız
→ : Dönüşüm	

Fréderi'nin ilk tepkisi yemeğe gelmemek olur. “Kaçış”³ dönemi boyunca insanlardan uzaklaşır, kimsenin yüzünü görmek istemez. Sonunda tamamen ortadan kaybolur. Sahne bilgileri onun hakkında şu bilgileri verir: “Sapsarı, üst baş karmakarışık, saçlarında saman vardır” (Daudet, 1952:31). Kendisi ise, durumunu şöyle açıklar: “Hastayım, dertliyim. Yalnız kalınca ağlıyorum, bağıryorum... Demincek beni iştinmesinler diye başımı samanın içine soktum...” (Daudet, 1952:32). Elbette Fréderi'nin bu durumundan şehirli kız sorumludur.

Hakkında söylenenlerden sonra, Şehirli Kız, Fréderi'nin gözünde git gide önemini daha fazla kaybeder. Artık onun adını bile anmak istemez. Zaten adını bile bilmediğimiz Şehirli Kız için adıl kullanmaya başlar, tıpkı eşyadan söz eder gibi: “Onun lakırdısını eden ben miyim? Bir daha onun yanına gittim mi? Arasına... sevda beni deli ediyor, kendi kendime: ona⁴ gideceğim diyorum... yürüyorum, yürüyorum... ta kasabanın çanlarını görünceye kadar” (Daudet, 1952:34).

Şehirli Kız'ın aşkına dayanamayan Fréderi'nin intihar edeceğine inanan aile üyeleri⁵ sonunda onunla evlenmesine razı olurlar. Balthazar, hala karşıdır, hem de şiddetle. “Camarque'ın bütün cambazlarının koynuna giren bu karı, buraya Castalet çiftliğine gelsin... Güzel iş doğrusu...” (Daudet, 1952:50) diyerek hesabını kestirip gitmek ister. Balthazar, sözlerinde daha da ileri gider. Bu kızı almaktansa ölmesinin “bin kere” daha iyi olacağını söyler.

Şehirli Kız'ın tam olarak ne yapmak istediğini kimse bilemez. Uğruna Fréderi'yi bıraktığı Bekçi de, onun gibi “köylü”dür. Özne ve karşı-öznenin karşılaşması oldukça sancılı olur. Fréderi, rakibini gördüğünde son derece öfkeli. Şehirli Kız'ın neden onu seçtiğine bir türlü anlam veremez. Ona öfkeyle saldırarak aşkını şu sözlerle haykırır: “Sen bilmiyor musun ki şimdi anlattığın bu sevişme zamanlarınızdan bir teki için, senin yaşadığın hayatın bir dakikası için ben bütün ömrümü verirdim. Senin cehenneminde bir saat yaşamak için ben bütün cennetleri verirdim!” (Daudet, 1952:66). Görüldüğü gibi Fréderi burada, cennetle cehennemi karşılaştırır. Başka bir deyişle, Şehirli Kız'la olmak cennette olmakla, Vivette'le beraber olmak cehennemde olmakla eşdeğerdir.

³ Kaçış ve yeni nesne için bkz. (Rifat, 1996: 56).

⁴ Yinelemeler tarafımızdan yapılmıştır.

⁵ Tüm aile toplanıp Fréderi'nin durumunu görüşürken yazarın sahne bilgileriyle araya girip “bir ölüm sükutu” (Daudet, 1952:48) diye yazması, Şehirli Kız'ın durumu ne kadar acıklı hale getirdiğini göstermeye yetmektedir.

Köylü Kız hakkındaki ayrıntılara geçmeden önce, yazarın Şehirli Kız'ı ya da şehirden bir başkasını konuşturmadığı için onların şehirli ve köylü kızlar hakkındaki düşüncelerini öğrenmekten yoksun kaldığımızı anımsatmak yerinde olacaktır.

Köyde oturanlar için, özellikle de geleneksel düşüncenin kristalleştiği Balthazar'a göre evlenilecek ideal bir kız, “tam bir köylü kızı” olmalıdır. Ona göre köylü bir kız, “İğneden ipliğe kadar elinden her iş gelen iyi bir ev kadını” (Daudet, 1952:5) dır, çamaşırdan anlar ve aynı zamanda “zeki”dir. Köyde oturanların hemen hepsi köy kızları konusunda böyle düşünmektedir. “Orak zamanı” köye gelen Rose'un evlatlığı Vivette, bu tarife uymaktadır. Bu nedenle “köylü kız” kavramını Vivette'le özdeşleştirmek istedik. Marc'ın dediğine bakılırsa, Vivette “herkese karşı o kadar nazik, terbiyeli, herkese yakışığı gibi söylemesini” (Daudet, 1952:45) bilmektedir.

Köyde aşk yok değildir. Vivette, Fréderi'yi gizliden gizliye sevmektedir. Hatta Fréderi'nin kardeşi Saf, bir gün Vivette'i onun resmini öperken yakalamıştır. Fréderi'nin hoşuna gitmek için Rose'un önerisi üzerine sonunda çareyi Şehirli Kız'a benzemekte bulur. Rose'un önerisi şöyledir: “Ne varsa gizliyorsun... Saçların görünmüyor. Kordelanı biraz daha arkaya bağla. Atkını da bir parça daha aç, şehirli gibi...” (Daudet, 1952:28). Buradan şu sonuç çıkmaktadır: Şehirli kızlar kendilerini beğendirmek için açılıp saçılırken, köylü kızlar geleneksel giysileri içerisinde kalarak daha çok ellerinden gelen hünerleriyle hoşla gidip ön plana çıkmak istemektedirler.

Erkeklerle hoş görünmesi için Vivette'in gülmesi ve “dişlerini” göstermesi de gerekir. Oysa köylü bir kız şehirli gibi gülemez, daha ciddi görünmek zorundadır. Ayrıca Vivette'in çekingen olduğu da anlaşılmaktadır. Fréderi'in karşısında vücudu titremekte, gözlerini aşağı indirmektedir (Daudet, 1952: 28). Aslında Vivette, Fréderi'yi gerçekten sevmektedir; hem de tam “on” yıldır. Ama gururundan bunu ona söyleyememektedir. Rose'un isteği üzerine ona içini dökse de gururla “Ben dilenci değilim” (Daudet, 1952:38) demeyi ihmal etmez. Rose'un Vivette'e yardımcı olmasına ya da yardımcı oluyor görünmesine gelince; bu, Vivette'ten çok oğlunu düşündüğündendir. Aklınca Fréderi, Vivette'e ilgi duyarsa şehirli sevgilisini unutacaktır.

Şehirli Kız-köylü kız karşıtlığı konusundaki bölümü bitirmeden önce, her ikisinin taban tabana zıt olan ana özelliklerinin yer aldığı bir tablo sunalım:

Şehirli Kız	Köylü kız
Görünmez	Görünür
Çekici	İtici
Güzel	Çirkin
Sahtekar	Dürüst
?	Zeki
Modern	Geleneksel
Açıkgöz	Çekingen

Gerçekten de kızlar birbirinin o kadar tersidir ki, bunu Vivette'in kendisi şöyle dile getirir: “[...] öteki kız çok güzelmiş. Ben de o kadar çirkinim ki” (Daudet, 1952:28). Demek oluyor ki, aralarında ruhsal yönden olduğu kadar görünüm açısından da çarpıcı farklılık vardır.

Oyunun sonunda Fréderi'nin, Vivette'e rağmen intihar etmesiyle, Vivette'in dediği "bir kadından gelen derdi gene bir kadın sağaltabilir" (Daudet, 1952:39) düşüncesi de çürümüş olmakta ve farklılıklar bir kez daha su yüzüne çıkmaktadır. Kısacası, şehirli bir kızın yerini köylü bir kız hiçbir zaman tutamaz. Eğer tutsaydı, Fréderi ölmezdi.

Marc Reis-Bekçi Karşıtlığı

Gerçekte Şehirli Kız'ı gören, tanıyan ve onun hakkında doğrudan bilgi aktaran iki kişi vardır: Marc Reis ve Bekçi. Karşıtlık oluşturan bu kişilerin söylediklerini incelediğimizde, görünmeyen Şehirli Kız ile karşısındaki köylü kızı daha iyi tanıma fırsatı buluruz. Birincisinin sözleri Şehirli Kız hakkında olumlu, ikincisinininki olumsuz olduğu için bunları da karşı karşıya getirmek istedik. Göstergibilimsel açıdan bakıldığında, tutumları birbirine karşıtlık oluşturmaktadır: Ö2 V K-Ö

Marc : Ö2

Bekçi: K-Ö

Marc Reis, öznenin yardımcı olurken, Bekçi karşı-özne rolünü üstlenmektedir. Aşağıdaki tablo, Marc Reis ile Bekçi arasındaki farklılıkları gözler önüne sermektedir:

Marc Reis	Bekçi
Olumlu	Olumsuz
Birleştirici	Ayırıcı

Ailede, şehri gerçekten tanıyan bir tek Marc Reis vardır. Marc, Rose'un ağabeyi, yani Fréderi'nin dayısıdır. "Otuz yıldır şehirde" oturduğu için oraları iyi tanır ve yine aynı nedenden olsa gerek, "gözü açık" birisidir. Ancak Marc Reis, şehirde yaşayan biri olarak ne kadar uyanık olursa olsun, onun uyanıklığı şehirde geçerlidir; örneğin, köye gelip bataklıkta avlanmaya gittiğinde "culluk vurmakta gözü açık" değildir (Daudet, 1952:7). Burada da açıkça görüldüğü gibi, Marc Reis'in kişiliğinde eleştirilen Şehirli Kız'dır. "Gözü açık" olmak, "uyanık davranarak çıkarını sağlayan, olanaklardan kurnazca yararlanmasını bilen" anlamına gelmektedir (Türkçe Sözlük, 1983: 7).

Şehirli Kız'ı soruşturan Marc Reis, iyi bir haber getirerek yardımcı rolünü başarıyla oynar. Kızı ve ailesini çok beğenmiştir. Hatta ona göre, şehirlilerle köylüler arasında neredeyse fark yoktur. Şöyle der Marc Reis: "Temiz adamlar, yapmacık nedir bilmiyorlar. Sizin gibi, benim gibi" (Daudet, 1952:17). Üstelik inandırıcı olması açısından "gözlerini göstererek" bütün bunları gözleriyle gördüğünü vurgulamaktadır. Marc Reis, Şehirli Kız'ın köy kızından ev işleri açısından geri kalmadığını göstermek için, "vişneli konyak"tan da söz eder. Bu konyağı, kızın annesi yapmaktadır ve çok güzeldir. Kısacası, Marc Reis'ten öğrendiğimize göre, "babası da, annesi de, kızları da... sızdırılmış altın" (Daudet, 1952:18) değerindedir.

Ayrıca Marc Reis, "Castelet'nin misket şarabı çok güzel... Hanım kızın vişneli konyağını da bunun yanına koydunuz mu, artık içkilerinize kimsenin bir diyeceği kalmaz" (Daudet, 1952:19) diyerek bir köylü ile bir şehirlinin birleşmesinin harika olacağını vurgulamak istemektedir. Reis'in sözlerinde üç şey dikkatimizi çekmektedir. Birincisi, tıpkı kızları gibi ailesi de sahnede görünmediğinden, onları savunmak Marc Reis'e düşmektedir. İkincisi, oyunda "yardımcı" rolü üstlenen Marc Reis, şehirle köy

(kızları) arasında bir çeşit birleştirici görev üstlenmeyi arzu etmektedir. Üçüncüsü de, Marc otuz yıl önce köyü terk ederek şehre yerleşip orada çalıştığı için şehri, dolayısıyla Şehirli Kız'ı eleştirmekten sakınmaktadır. Çünkü onun için Şehirli Kız, şehirli olmakla eşdeğer olduğundan, onu eleştirmek, kendi kendini eleştirmek olacaktır.

Şimdi de ortalığı karıştıran Bekçi'ye bir göz atalım. Beklenmedik bir anda, “kamçısı omzuna asılı, ceketini omzunda, meşin bir çanta” ile Mitifio adında bir bekçi gelerek Francet Mamai'ye Şehirli Kız hakkında inanılmaz sözler söyler: “[...] oğlunuza bir kahpe alıyorsunuz. Bu kız iki yıldan beri benim kapatmamdır” (Daudet, 1952:21). Ayrıca, Şehirli Kız'ın kendi “mal”ı olduğunu söylemekte bir sakınca görmez. İnandırıcı olması açısından da sakladığı iki mektubu Francet Mamai'ye verir. O zaman, zaten beğenmediği Şehirli Kız, Francet'nin gözünde “dünyanın en rezil kızı” haline gelir.

Ancak bekçi bile, Şehirli Kız'la beraber olmaktan memnun değildir. Bekçinin duygularını daha iyi anlamak için sözlerini olduğu gibi aktaralım: “Ben geceleyin hırsızlar gibi geliyorum. [...] Sonra da yalnız kalınca, kavga, dırıltı! Nerden geliyorsun?... Ne yaptın?... Konuştuğun erkek kimdi?... Bazı bazı da onunla öpüşüp kokuşurken içimden bir şey: şunu boş da, bir daha seni aldatmasın diyor...” (Daudet, 1952:65). Bekçi, ona rastlamasaydı, “namuslu” bir insan gibi yaşayacağını söylerken onun uğruna “namuslu” olmamayı göze almıştır.

Bekçi'nin Şehirli Kız'ı kötülemekten ne kazancı olabilir? Elbette öncelikle, Fréderi'nin ilgisini keserek onun tamamen kendisine kalmasını sağlamaktır. Saldırılarında aşırıya kaçması ve bunu başta Balthazar olmak üzere diğer köylülere söylemesi, onların da Fréderi üzerinde baskı kurmasını sağlamak içindir. Bunda da kısmen başarılı olur. Kısmen diyoruz, çünkü diğerlerini etkilese de Fréderi'nin aşkı o kadar güçlüdür ki, Şehirli Kız'a olan ilgisi bir ara söner gibi olsa da hiçbir zaman yok olmayacaktır.

Saf-Fréderi Karşıtlığı

Nasıl ki, Şehirli Kız ile Vivette arasında bir karşıtlık varsa, birbirine hiç benzemeyen Saf ile ağabeyi Fréderi arasında da karşıtlık gözlenmektedir. Babaları on beş yıl önce ölmüş olduğundan çocuklar, annesi Rose ve dedesi Francet Mamai tarafından yetiştirilmiştir. Bu ana ile dede “yürekleri çok yufka” olduğundan Fréderi'yi köyün geleneklerine uygun olarak yetiştirememişlerdir. Fréderi'nin köyün geleneklerini çiğneyerek şehirli bir kafaya sahip olması ve şehirden bir kıza aşık olması bu nedenden olsa gerektir.

Rose için çok değerlidir Fréderi. Genç yaşta kaybettiği kocasının üzüntüsünü, oğlu büyüdükçe üstünden atar olmuştur: “O kadar çok sevdiğim, o kadar da tez kaybettiğim kocamı, oğlum büyüdükçe yeniden bulmuş gibi oluyorum...” (Daudet, 1952:15). Oğlunun Şehirli Kız'ın peşine takılıp gitmesi, onu yeniden yalnızlığa itecektir. Nitekim “[...] Fréderi yanımda olmayınca içime korku düşüyor” (Daudet, 1952:26) diyerek korkusunu dile getirmektedir. Bu durumda, Rose'un isteme eyleminin “korku”ya dönüştüğünü söyleyebiliriz.

Fréderi, akli başında birisi olarak bilinirken kardeşi Saf, tam tersine birtakım zihinsel sorunları olan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Fréderi ve kardeşi hakkında hazırladığımız tablo, aralarında ne gibi farklılıklar olduğunu kısaca özetlemektedir:

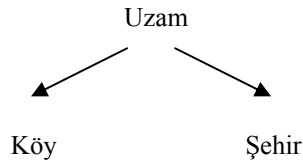
Fréderi	Saf
Şehir yanlısı	Köy yanlısı
Sağlıklı	Sağlıksız
Kötüye gidiyor	İyiye gidiyor

Ancak ailesini hiçe sayıp şehirli bir kıza aşık olan Fréderi'nin değişimine paralel olarak Saf'ta da birtakım değişiklikler gözlenmeye başlanır. Balthazar bu değişikliği şöyle vurgular: “[...] bir zamandan beri bana öyle geliyor ki minimini beyninin içinde bir şey kııldanıyor, tıpkı ipek böceği kozasının içindeki kelebeğin çıkmak istediği zamanki gibi. Bu çocuk uyanıyor! Benim hiç şüphem yok, uyanıyor!” (Daudet, 1952:11). Saf'ın iyileşiyor olması, her ne kadar olumlu olarak algılanabilirse de, oyunun akışına göre bir olumsuzluktur. Çünkü hasta iyileşince uğursuzluk başlayacak ve sağlam kardeşin sağlık durumu tehlikeye girecektir. Nitekim Vivette, Saf'ın iyileşmesinin “hayırlı bir iş” olacağını düşünürken Balthazar, iyileşmesinin iyi olmayacağını söylemektedir. Ona göre, evde böyle özürlü bir çocuk bulunursa “kazadan beladan” korunulur. Şöyle demektedir Balthazar: “Bak bizim Saf doğalı on beş yıl oldu, ne bir tek koyunumuz hastalandı, ne dut ağaçlarımız bozuldu, ne de bağlarımıza hastalık geldi... Hiçbir kimsenin burnu kanamadı...” (Daudet, 1952:11). Balthazar'a göre, Saf'ın aklı başına gelirse aile kendini iyice korumalıdır. Hatta “yıldızları” bile değişecektir.

Saf'ın “yeni bir” çocuk olmuş gibi değişime uğrayarak tamamen iyileşmesi ve güzelleşmesi Fréderi'nin ölümünü haber verir gibidir. Rose, bir taraftan sevinirken bir taraftan da üzülür. Şöyle der Rose: “Allah bana bir çocuğu elimden almak için ötekini yeniden ihsan etmiş olamaz!” (Daudet, 1952:75). Gerçekten de oyunun sonunda Saf iyileşince, Fréderi intihar edecektir. Fréderi, M. Séguin'in keçisinin kurda dayandığı gibi sonuna kadar dayanır, tıpkı keçinin ölmek için sabahı beklemesi gibi, o da bir sabah bu öyküyü anımsayarak canına kıyar (Daudet, 1952:9). Bir bakıma, Şehirli Kız'ın eksikliğini intihar doldurur.

Şehir-Köy Karşıtlığı

Olay örgüsünün tamamı köyde geçer. Şehir ancak eyleyenlerin sözlerinde yaşar. Bu durumda köy okurlar/seyirciler için “bildik uzam”, şehir ise “yabancı uzam”dır. Bu karşıtlık anlam eksenine şöyle gösterilebilir:

Oyunda sunulduğu biçimiyle, şehirle köy birbirine hiç benzemez. Farklılıkları vurgulayanlardan birisi de Balthazar'dır. Şöyle der Balthazar: “[...] bu yere batası şehirler bizim köylere benzemez. Köylerde herkes birbirini tanır. Herkes açıktadır, ta uzaktan birbirinin geldiğini görür; halbuseya şehirlerde...” (Daudet, 1952:7). Şehirlerde kimi kimedir; insanların, birbirlerini tanımaları bir yana, bazıları kapı komşusunu bile

bilmez. Daha da ileri gider Balthazar; şehir kızları için “namussuz” demeyi göze alamaz, ama köy kızları onun için “namuslu”dur. Köyün şehirden ne kadar farklı olduğu aşağıda karşılaştırmalı olarak görünmektedir:

Şehir	Köy
Bireysellik	Toplumsallık
Sahtekarlık	Dürüstlük
Duyarsızlık	Duyarlılık

Zaman zaman şehir karşıtı eleştirilerin dozu kaçır ve saldırıya dönüşür. Rose’un şu sözleri tipik bir örnektir: “Ne olur, gecenin birinde Rhône Irmağının önündeki bentler yıkılsa da şu şehri de, içindeki korsanları da sular alıp götürse” (Daudet, 1952:26). Bu sözlerin hedefi örtük olarak Şehirli Kız’dır, ama insanlar o kızgınlıkla tüm şehri hedef alıp saldırırlar.

Şehirde, Bekçi ile Şehirli Kız arasında olduğu gibi evlilik dışı ilişkiler de olmaktadır. Şehirli Kız hakkında çıkan bu dedikodular, erkeklerin kadınları eleştirmelerine neden olur. Tüm kadınlar hedef haline gelir. Örneğin Marc, “mel’un kadınlar” (Daudet, 1952:25), derken Balthazar, “Kadınlar tülbenet gibidir; beğenirken yanına mum yaklaştırmaya gelmez” (Daudet, 1952:23), diyerek genelleme yapar ve tüm kadınları eleştirir. Fréderi de, Şehirli Kız’dan umudunu kesince, kadınlar şöyle, kadınlar böyle, diyenler kervanına katılır ve “Kadın kısmının namuslusu olmaz...” (Daudet, 1952:32) der. Vivette’e de, “[Kadınların] hepsi beni tiksindiriyor. Hepsinin yapmacıkları birbirine benziyor. Yalancılık, yalancılık, hep yalancılık” (Daudet, 1952:39). Bir eleştiri de yine Balthazar’dan: “Kadınlar kendileri uğruna yapılan alçaklıkların hepsini bağışlarlar...” (Daudet, 1952:64). Burada Balthazar, erkekleri de eleştiriyor gibi görünse de kadınlar hakkındaki diğer sözleri de göz önünde bulundurulduğunda eleştirilerin asıl hedeflerinin yine kadınlar olduğu anlaşılır.

Her ne kadar yukarıda kadınların tümü genel olarak eleştiriliyorsa da, asıl eleştirinin şehir kadınlarına yöneltildiği anlaşılmaktadır. Oyuna göre, kadınlar doğuştan saf ve temizdir. Onları şehir değiştirmekte; güvenilir olmaktan çıkarmaktadır. Nitekim Fréderi, Şehirli Kız’a aşık oluncaya kadar köyde kadınlar hakkında hiçbir olumsuz söze rastlanmamaktadır. Kişiler, Şehirli Kız’dan hareketle diğer tüm kadınları eleştirmektedirler.

Köyde yaşayanlar daha duygusaldır. Sevdikleri zaman tam severler. Balthazar ve Renaud Ana’nın sevgileri de böyledir. İşte Vivette’in ve Fréderi’nin durumu da ayrı ayrı onlardan farklı değildir. Şehirde yaşayan Marc Reis, Fréderi’nin aşkından ölmek istemesini bir türlü anlayamaz: “İnsan satlıcandan ölür, başına bir palanga düşer ölür, bir dalga alır götürür ölür; ama yirmi yaşında sapasağlam bir delikanlı bir sevda yüzünden göçüp gitmez...” (Daudet, 1952:47).

Köy yerinde evlenme şu şekilde olur: Önce gençler birbirlerini görür beğenir. Sonra damat adayının ailesi kız tarafını sorar soruşturur. Soruşturma olumluysa, aile gidip kızı anne babasından ister. Daha sonra bunu, adların askıya alınması, çeyiz serilmesi ve düğün izler. Anne Rose da, Marc Reis’in kız hakkında toplayacağı bilgiler olumluysa, kızı gidip istemeyi hayal etmektedir. Şehirde adaylar birbirlerini kendileri bulur ve evlenirler ya da Bekçi’nin yaptığı gibi kız kaçırlar.

Şehri eleştiren köylüler ne derlerse desinler, aslında şehri çok iyi tanımamaktadırlar. Tüm yaşamlarını köyde geçirmişlerdir. Aslında Fréderi’nin ve diğer

kişilerin bütün yaptıkları, şehirliyi eleştirmekle birlikte şehirli olma çabalarından başka bir şey değildir. Böyle bir çaba Balthazar bir yana, az çok bütün kişilerde vardır, açık ya da üstü kapalı olarak.

Sonuç

Şehirli Kız'ın karşıtlıklar üzerine kurulu bir oyun olduğunu örnekleriyle gördük. Bir taraftan Şehirli Kız, Vivette'le karşılaştırılırken, diğer taraftan da onların kişiliğinde tüm şehir ve köy karşı karşıya getirilmektedir. Oyun, Şehirli Kız etrafında döndüğü için eyleyenlerin hemen hepsi, az ya da çok onun etkisi altında kalmakta ve karşı karşıya gelmektedir. Üstelik bu etki, Şehirli Kız'ın bir kez olsun sahnede görünmemesine karşın olmaktadır. Oyunun yazıldığı yıllarda Şehirli Kız'ın görünmemesi eleştirilmişti. Ama bugün bu oyunu inceliyorsak görünmez bir kişi olarak oyunda yaptığı etki yüzündendir. Sahnede görünmeyen sadece Şehirli Kız ve ailesi değil, şehirden hiçbir şey gösterilmez. Adeta şehir bölümü çıkarılmıştır oyundan, sadece sözlerde yaşamaktadır.

Oyunun tamamı göz önünde bulundurulduğunda, köyde oturmayan Marc Reis dışında eyleyenlerden hiçbiri, ne şehir, ne de Şehirli Kız konusunda olumlu konuşmaz; hepsi köy ve köylü yanlısıdır. Hatta Marc Reis bile, “kötü bir hava” estiğini kabul ederek, “vallahı, bu şehirli kız hepimizi ateşledi galiba...” diyerek kendisinin bile etkilendiğini vurgulamaktadır. Dikkat çeken bir başka konu da, sevgilisi Bekçi bile ondan kurtulmak istemekte, ama batağa saplanmış gibi kurtulamamaktadır. Aşkı ağır bastığından, ömür boyu acı çekeceğini bilse de ondan ayrılamamaktadır. Demek oluyor ki, köylü kız Vivette, hiç kimseye zarar vermezken, Şehirli Kız tüm ailenin ve köylülerin kurulu düzenini alt üst etmekle kalmaz ve Fréderi'nin ölümüne de neden olur.

Kaynakça

- Cevizli, Ahmet. (1999). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma.
Collin's Student's Dictionary (2004) HarperCollins Publishers.
Daudet, Alphonse. (1966). *Değirmenimden Mektuplar*, çev.: Sabri Esat Siyavuşgil, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Daudet, Alphonse. (1952). *Şehirli Kız*, çev.: Ali Süha Delilbaşı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Greimas, Algirdas-Julien. (1966). *Sémantique structurale*, Paris: Librairie Larousse.
Günay, Doğan. (2002). *Göstergebilim Yazıları*. İstanbul: Mültilingual.
Rifat, Mehmet. (1996). *Homo Semioticus*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Rifat, Mehmet. (1999). *Gösterge Eleştirisi*. İstanbul: Kaf Yayıncılık.
Türkçe Sözlük. (1983). Ankara: TDK Basımevi.